

Yaratıcı Drama Eğitiminin Ergenlerin Utangaçlıkla Baş Etme ve Atılganlıklarını Geliştirmeye Yönelik Etkisi

Seden ABACI KARADENİZ¹

Kezban TEPELİ²

Makale Bilgisi

DOI: 10.21612/yader.2019.005

Makale Geçmişi

Geliş tarihi 16.12.2017

Kabul 28.12.2018

Anahtar Sözcükler

Yaratıcı drama

Göçmen algısı

Aktif öğretim yöntemleri

Kültürlerarası duyarlılık

Makale Türü

Özgün Makale

Öz

Bu çalışma liseye devam eden ergenlerin utangaçlıkla baş etme ve atılganlık davranışlarının geliştirilmesine yaratıcı drama eğitiminin etkisini araştırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkeni liseye devam eden ergenlerin "utangaçlık ve atılganlık davranışları"; bağımsız değişkeni ise "yaratıcı drama" eğitimidir. Araştırmada deneme modellerinden ön test-son test kontrol gruplu desen ile çalışılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Bingöl'ün Solhan ilçesinde liseye devam eden ergenlerden yansız atama ile seçilen 16'sı deney 16'sı kontrol grubu olmak üzere toplam 32 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında araştırmacının deney grubunu oluşturan ergenlere utangaçlıklarıyla baş etmeleri ve atılganlık davranışlarını geliştirmelerine yönelik yaratıcı drama yöntemi odaklı bir eğitim verilirken kontrol grubundaki ergenlere herhangi bir eğitim verilmemiştir. Bu doğrultuda deney grubunu oluşturan ergenlere haftada iki kez, 20 oturum olmak üzere toplam 10 hafta süresince yaratıcı drama eğitimi verilmiştir. Uygulanan yaratıcı drama programı, araştırmacılar tarafından ergenlerin utangaçlıklarıyla baş etmeleri ve atılganlık davranışlarını geliştirmeleri amacı ile hazırlanıp uygulanmıştır. Çalışmada Utangaçlık Ölçeği (UÖ) ile Rathus Atılganlık Envanteri (RAE) kullanılmıştır. Verilerin analizinde, Mann Whitney-U Testi ve Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre yaratıcı drama eğitimi ergenlerin utangaçlıkla baş etme ve atılganlık davranışlarını geliştirmede etkilidir.

1 Bilim Uzmanı, Buca Şerife Bacı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, İzmir, Türkiye. E-posta: sedenabacii@gmail.com

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-1475-4378>

2 Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Konya, Türkiye. E-posta: ktepeli@selcuk.edu.tr

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0003-3403-3890>

The Effect of Creative Drama Education on Coping with Shyness and Improving Assertiveness of the Adolescents

Article Info

DOI: 10.21612/yader.2019.005

Article History

Received 16.12.2017

Accepted 28.12.2018

Keywords

Creative drama

Adolescent

Coping with shyness

Assertiveness

Article Type

Research paper

Abstract

This study was carried out to investigate the effect of creative drama education on coping with shyness and improvement of assertiveness behaviors of adolescents attending high school. While the research's dependent variables were the shyness and assertiveness behaviors of the adolescents, the independent variable was the creative drama education. The research was designed as pretest-posttest control group in experimental model. The experiment group of the research consisted of 32 adolescents attending high school in Solhan district of Bingöl 16 of whom were randomly selected for experimental group and 16 of whom for control group. In the context of the study, while the adolescents forming the experimental group were given creative drama education for coping with their shyness and developing assertiveness behaviors, adolescents in the control group were not given any education. In this respect, the participants of the experimental group were given creative drama education twice a week and 20 sessions for 10 weeks. The creative drama program was prepared and applied by the researchers for adolescents to cope with their shyness and to improve their assertiveness behaviors. The Shyness Scale (SS) and the Rathus Assertiveness Inventory (RAI) were used in the study. Mann Whitney-U Test and Wilcoxon Signed Rank Test were used in the analysis of the data. According to results of the study, it is seen that creative drama education is effective in coping with shyness and improving assertive behavior of adolescents.

Giriş

Ergenlik dönemi; biyolojik, psikolojik, zihinsel, sosyal açıdan bir gelişme ve olgunlaşmanın yer aldığı, çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemidir (Yavuzer, 2002). Ergenlik dönemi, çocukluk ve erişkinlik arasında çeşitli fizyolojik, psikolojik ve sosyal değişikliklerin yaşandığı bir geçiş dönemi olması nedeniyle ergenin düşüncelerinde, duygularında ve davranışlarında dengesizliklere yol açan, fırtınalı ve stresli bir dönemdir (Kulaksızoğlu, 1998). Bu dönemde yaşanan stres durumlarının etkilediği alanlardan biri de ergenlerin utangaçlık ve atılganlık davranışlarıdır.

Utangaçlık, bireyin başkaları ile olan ilişkileri sırasında hissedilen ve doğal davranışları ketleyen rahatsız edici bir duygudur (Enç, 1980). Antony (2004), utangaçlık teriminin çekingen ve kaygılı olma ile iletişim, flört etme, yeni insanlarla tanışma, muhabbet etme, telefonla konuşma, girişken olma, anlaşmazlıkların üstesinden gelme ya da kendisi hakkında konuşma gibi kişilerarası ilişki gerektiren durumlardan rahatsız olma eğilimine işaret ettiğini belirtmektedir. Ergenlerde utangaçlık, içinde bulunulan gelişim döneminin bir özelliği olarak sıklıkla görülür (Boztaş ve Sungur, 2001). Bu dönemde utangaçlığın daha yoğun görüldüğü ve adeta doruk noktaya ulaştığı görülmektedir (Çivitçi, 2010).

Alberti ve Emmons (2002) atılganlığı; bireylerin kendi çıkarlarını koruyabilmeleri, kendi kararlarını özgürce verebilmeleri, olumlu-olumsuz kendilerini oldukları gibi anlatabilmeleri, kendi isteklerini belirtebilmeleri, isteklerine ters gelene karşı koymayı gösterebilmeleri ve başkalarının haklarına saygı göstererek kendi haklarını kullanabilme davranışı olarak ifade etmektedirler. Atılgan olmayan davranışlar girişkenlik ile saldırganlık arasında değişmekte olup saldırgan davranan ergenlerin öfkesinin de yüksek olduğu, öfke kontrolünün düşük olduğu belirlenmiştir (Albayrak ve Kutlu, 2009). Günümüzde gerek akademik ortamlarda, gerek günlük yaşam içerisinde başarılı olabilmek için gerekli bilişsel yetilere ve yeteneklere sahip olmanın yanı sıra çeşitli sosyal becerilere sahip olmanın gerekliliği kaçınılmaz olarak düşünülmektedir (Palut, 2003).

Sosyal beceri eğitimi programları, iletişimle ilgili yetersizlikleri hafifletmede etkilidir. Utangaç bireylerin konuşmaya dayalı becerileri eksik olduğundan, hareket noktası çoğunlukla utangaç insanların konuşmaya dayalı becerilerini geliştirmektir. Konuşmaya dayalı bu yetersizlik, bireylerin doğru sorular sormalarını, etkili bir biçimde davetlerde bulunmalarını, kendileriyle ilgili açıkça ve kolayca konuşmalarını engeller. Model alarak, örneklerle ya da geri bildirimlerle onların konuşmaya bağlı yetersizliklerinin giderilmesi, utangaçların beceri eksikliğinden gelen suskunluklarının üstesinden gelmelerine yardımcı olacaktır (Kelly, 1982). Dolayısıyla bireylerin mutlu, kendisiyle barışık, hedeflerini doğru tayin edebilen ve bu yolda çıkabilecek engellerle başa çıkabilmesi için duygusal ve sosyal becerilere katkı sağlayacak tutum ve davranışların sergileneceği eğitim ortamlarının ve programlarının gerekliliği kaçınılmaz görünmektedir (Palut, 2003). Yaratıcı drama uygulamaları bu eğitim ortamlarının ve programlarının oluşturulabilmesi için bir fırsat sunmaktadır.

Yaratıcı drama en yalın tanımıyla; herhangi bir konuda, doğaçlama, rol oynama gibi tekniklerden yararlanarak, bir grupta ve grup üyelerinin birikimlerinden, yaşantılarından yola çıkarak canlandırmalar yapmaktır (Adıgüzel, 2017). Adıgüzel (2017), yaratıcı dramının genel amacını; çocukların, ergenlerin ve gençlerin canlandırma aracılığıyla bir bilinçlendirme ve kültürlenme süreci içerisinde, her alanda yaratıcı, kendini tanıyan, kendine yetebilen, çevresiyle iletişim kurabilen ve bunu geliştirebilen, ifade gücü artmış, imgesel düşünebilen, estetik kaygı, demokratik tutum ve

davranışları gelişmiş bireyler yetiştirmek olarak ifade etmiştir. Üstündağ (1994) yaratıcı dramayı; yaşam durumlarını, oyunda var olan kurallar içindeki özgürlük ögesini kullanarak yaratıcı süreçlere dönüştürmek yoluyla; katılımcılara kendini keşfetme, tanıma, başkalarını tanıma, kendini başkalarının yerine koyabilme olanağını veren bir disiplin, bir öğretim yöntemi ve bir sanat eğitimi alanı olarak betimlerken; San (1991), yaratıcı dramayı “Özellikle okullardaki çeşitli öğrenim basamaklarında çocuğa kendini tanımayı, yeti ve yeteneklerini keşfetmeyi, grup arkadaşlarını yani başkalarını da tanımayı, kendini onların yerine koyabilmeyi, bir olgu ya da çeşitli yönleriyle irdelemeyi, oynayarak, yaşayarak öğrenmeyi sağlamaktadır.” olarak açıklamaktadır.

Yaratıcı drama bireylerin yaşadığı çevreyi, dünyayı algılayıp anlayabilmelerine, kendilerini tanımlarına ve başkalarıyla iletişime geçip, onlarla çeşitli etkileşimleri gerçekleştirebilmeleri için ortam sunmaktadır (Adıgüzel, 2010). Yaratıcı dramadaki etkileşim, sosyal ilişkilerin güçlenmesine yardımcı olur. Üstündağ’a (1998) göre yaratıcı dramanın hedeflerinden biri de “kendine güven duyma ve karar verme becerileri” kazanmadır. Kendine güven duyma yaratıcı drama süreçleri ile sağlanabilir. Doğaçlamalar buna iyi bir örnek olarak verilebilir, çünkü doğaçlamalarda doğru ve yanlış yoktur. Bu durum da bireyde yanlış yapma korkusunu ortadan kaldırmaktadır. “Bu korkunun olmaması, bireyin yaratıcılığını ortaya koymasını ve geliştirmesini sağlayan bir özellik taşımaktadır” (Okvuran, 2000). Yaratıcı dramada özellikle rol oynama ve doğaçlamalar sırasında katılımcı, günlük yaşamda karşılaşacağı toplumsal sorunları deneyimleme ve gerçek yaşamda içinde olacağı sonuçları yaşamadan öğrenme şansını elde edebilir. Bu deneyimlerde aktif oyuncu olarak ya da iç izleyici olarak birden fazla bakış açısını yakalar ve bir tür öğrenme zenginliği yaşar (Adıgüzel, 2010).

Alan yazın incelendiğinde dramanın farklı örneklerde katılımcıların sosyal becerilerini desteklediğini gösteren çok sayıda araştırma olduğu dikkat çekmektedir. Bu araştırmalarda yaratıcı drama etkinliklerine katılan farklı yaş gruplarında engelli ve normal gelişim gösteren çocuk, ergen ve bireylerin sosyal gelişimlerinin ve becerilerinin gelişebileceği ortaya konmuştur (Akfirat, 2004; De La Cruz, 1995; Erbay ve Yıldırım Doğru, 2010; Freeman, Sullivan ve Fulton, 2003; Jackson ve Bynum, 1997; Kocayörük, 2000; McCaslin, 2006; Uysal, 1996; Johannsen, 2004; Yassa, 1997).

Bu nedenle, bu çalışmada yaratıcı drama uygulamalarının ergenlerin utangaçlıkla baş etme ve atılganlıklarını geliştirme becerilerine etkisi olup olmadığı incelenmek istenmiştir. Türkiye’de daha önce yapılan çalışmalar incelendiğinde bu çalışmaların daha çok Türkiye’nin orta ve batı kesimlerinde yoğunlaşmış olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın Türkiye’nin Doğu Anadolu Bölgesi’nde yapılmış olması çalışmayı alan yazında yer alan diğer araştırmalardan farklı kılmaktadır. Çünkü farklı sosyal ve kültürel özelliklerin sergilendiği, bireylerin daha içe dönük yaşadığı bir bölgede yaratıcı drama uygulamalarının etkilerini incelemek elzemdir. Araştırmanın bu açılarından önem arz ettiği, farklı sosyo-kültürel ortamlarda yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın genel amacı; yaratıcı drama yöntemi odaklı bir eğitimin ergenlerin utangaçlıkla baş etme ve atılganlıklarını geliştirme becerilerine etkisini ortaya koymaktır. Bu genel amaç doğrultusunda çalışmada aşağıdaki denenceler sıranmıştır:

Denence 1. Deney ve kontrol grubu ergenlerin utangaçlık öntest puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma yoktur.

Denence 2. Deney ve kontrol grubu ergenlerin atılganlık öntest puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma yoktur.

Denence 3. Deney grubu ergenlerin utangaçlık sontest puan ortalamaları, kontrol grubu ergenlerin utangaçlık sontest puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Denence 4. Deney grubu ergenlerin atılganlık sontest puan ortalamaları, kontrol grubu ergenlerin atılganlık sontest puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Denence 5. Yaratıcı drama eğitim programına katılan deney grubu ergenlerin utangaçlık sontest puan ortalamaları öntest puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Denence 6. Yaratıcı drama eğitim programına katılan deney grubu ergenlerin atılganlık sontest puan ortalamaları öntest puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Denence 7. Kontrol grubu ergenlerin utangaçlık öntest puan ortalamaları ile sontest puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma yoktur.

Denence 8. Kontrol grubu ergenlerin atılganlık öntest puan ortalamaları ile sontest puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma yoktur.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışmada deneysel desenler içerisinde yer alan öntest-sontest kontrol gruplu desen (ÖSKD) kullanılmıştır. Bu desende denekler yansız atama ile deney ve kontrol grubuna ayrılırlar. Deneyin başlangıcında bağımlı değişkene ilişkin öntest ölçümü, deney ve kontrol grubundaki deneklerden elde edilir. Daha sonra deney grubundaki deneklere bağımsız değişken uygulanır, kontrol grubuna herhangi bir işlem uygulanmaz. Deneysel işlem sonunda bağımlı değişkenin sontest ölçümü deney ve kontrol grubundaki deneklerden alınır. Deneysel işlemin etkili olup olmadığını belirlemek amacıyla deney ve kontrol grupları karşılaştırılır (Büyüköztürk, 2016).

Çalışmanın bağımsız değişkeni, liseye devam eden ergenlerin utangaçlıkları ile baş etmelerine ve atılganlıklarını geliştirmeye yönelik yaratıcı drama yöntemi odaklı eğitimidir. Bağımlı değişkeni ise utangaçlık ve atılganlık davranışlarıdır. Araştırma bağımsız değişkenin bağımlı değişkenler grubunu etkileyip etkilemediğini ortaya koyacak modelde desenlenmiştir. Çalışmanın başında deney ve kontrol grubundaki katılımcılara öntest olarak “Utangaçlık Ölçeği” ve “Rathus Atılganlık Envanteri” uygulanmıştır. Deney grubuna uygulanan 20 oturumdan oluşan 10 haftalık deneme sürecinden sonra bağımsız değişkenin (yaratıcı drama eğitiminin) etkisini test etmek amacı ile hem deney hem de kontrol grubuna sontest olarak “Utangaçlık Ölçeği” ve “Rathus Atılganlık Envanteri” uygulanmıştır. Öntest-sontest kontrol gruplu desenin uygulanma koşullarına uygun olarak, deney grubunu oluşturan ergenlere utangaçlıklarıyla baş etmeleri ve atılganlık davranışlarını geliştirmelerine yönelik yaratıcı drama yöntemi odaklı bir eğitim verilirken kontrol grubundaki ergenlere herhangi bir eğitim verilmemiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu belirlemek amacıyla Bingöl İli, Solhan ilçe Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı ortaöğretim kurumlarına devam eden 120 öğrenciye Utangaçlık Ölçeği (UÖ) ve Rathus Atılganlık Envanteri (RAE) uygulanmıştır. RAE’den +10 ve altında puan alan (çekingen olan) öğrenciler içinden ve UÖ’den en yüksek puan alan 32 öğrenci belirlenmiştir. Bu öğrencilerin

8'i erkek 24'ü ise kızdır. Yansız atama yolu ile bu öğrencilerin 16'sı kontrol 16'sı deney grubu olarak belirlenmiştir. Hem deney hem de kontrol grubundaki öğrencilerin 12'si kız 4'ü erkektir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmanın öntest ve sontest verileri, Cheek (1990) tarafından geliştirilen, Güngör (2001) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan "Utangaçlık Ölçeği" ile Rathus (1973) tarafından geliştirilen Türkiye'de Voltan (1980) tarafından geçerlik-güvenirlik çalışması yapılan "Rathus Atılganlık Envanteri" nden elde edilmiştir.

Utangaçlık Ölçeği (UÖ): Araştırmada veri toplamak amacıyla kullanılan "Utangaçlık Ölçeği", araştırmada kullanıldığı şekliyle Cheek (1990) tarafından geliştirilmiş olup Güngör (2001) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılmıştır. UÖ, 20 maddeden ve tek boyuttan oluşan 5'li likert tipinde bir ölçektir. Ölçekte yer alan maddeler, bireylerin kendilerini ne kadar utangaç olarak nitelendirdiklerine ilişkin duygu ve davranışlara yönelik ifadelerdir.

Güngör (2001), ölçeğin testin tekrarı yöntemi ile elde edilen güvenilirlik katsayısını ".83"; iç tutarlığı saptamak amacıyla hesaplanan Cronbach Alfa katsayısını ".91" olarak bulmuştur. Yapı geçerliğini belirlemek amacıyla yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin tek boyutlu olarak değerlendirileceği belirtilmiştir. Utangaçlık ölçeği "Bana Hiç Uygun Değil" seçeneğine 1 (bir), "Uygun Değil" seçeneğine 2 (iki), "Karasızım" seçeneğine 3 (üç), "Bana Uygun" seçeneğine 4 (dört), "Bana Çok Uygun" seçeneğine 5 (beş) puan verilerek puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 100, en düşük puan ise 20'dir. Puanın yüksek olması, bireyin kendisini "utangaç" olarak algıladığı biçiminde değerlendirilmektedir (Güngör, 2001). Yapılan bu çalışma kapsamında utangaçlık ölçeği uygulanan 120 öğrencinin Cronbach Alfa katsayısı ".89", iki yarı test güvenilirlik katsayısı ise ".85" olarak bulunmuştur.

Rathus Atılganlık Envanteri: Bu ölçek Amerika Birleşik Devletleri'nde Rathus ve Nevid (1977) tarafından geliştirilmiştir. Türkiye'de Voltan (1980) tarafından geçerlik-güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Bu envanter birçok araştırmada (Biçer, 2009; Güler, 2011; Gündoğdu, 2012; Güneş, Arslan ve Eliüşük, 2014; Kukulu, Bulduloglu, Kulakac ve Koksall, 2006; Küçükkaragöz, Canbulat ve Akay 2013) kullanılmıştır. Voltan, envanterin alfa tutarlılık katsayısını ".70", test-tekrar test güvenilirliğini ".92" olarak saptamıştır. Ergen ve yetişkinlere uygulanabilen envanter 30 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddelerinden 17'si olumsuz, 13'ü olumlu ifade içermektedir. Alınan puanlar -90 ile +90 arasında değişmektedir. Çekingenliğe doğru uzanan uç -90'a, atılganlığa doğru uzanan uç +90'a ulaşmaktadır. Seçenekler -3 ile +3 arasında değişmektedir; Olumsuz ifadeler olan 1, 2, 4, 5, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 23, 24, 26 ve 30'uncu maddeler -3'ten +3'e doğru, bunlar dışında kalan olumlu ifadeler +3'ten -3'e doğru puanlandırılmaktadır. Eksi ve artı puanların ayrı ayrı toplanıp, birbirinden çıkarılması envanterin toplam puanını verir. Envanterden toplam puan olarak "+10"un altında alanlar çekingen (-90 ile +10 arasında), "+10"un (+10 ile +90 arasında) üstünde alanlar ise atılgan olarak kabul edilir (Güler, 2011). Yapılan bu çalışma kapsamında utangaçlık ölçeği uygulanan 120 öğrencinin Cronbach Alfa katsayısı ".72", iki yarı test güvenilirlik katsayısı ise ".65" olarak bulunmuştur.

Verilerin Toplanması

Çalışmada yaratıcı drama yöntemi kullanılarak ergenlerin utangaçlıklarıyla baş etmeleri ve atılganlıklarını geliştirmeleri amaçlanmıştır. Bu amaçla lise öğrencilerinin utangaçlık ve atılganlık düzeylerinin, yaratıcı drama değişkenine bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek üzere deney ve kontrol grubu oluşturulmuştur. Araştırmannın çalışma grubunu belirlemek amacıyla Bingöl İli, Solhan ilçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ortaöğretim kurumlarına devam eden 120 öğrenciye Utangaçlık Ölçeği (UÖ) ve Rathus Atılganlık Envanteri (RAE) uygulanmıştır. RAE'den +10 ve altında puan alan (çekingen olan) öğrenciler içinden ve UÖ'den en yüksek puan alan 32 öğrenci belirlenmiştir. Bu öğrencilerin 8'i erkek 24'ü ise kızdır. Yansız atama yolu ile bu öğrencilerin 16'sı kontrol 16'sı deney grubu olarak belirlenmiştir.

Yüz yirmi lise öğrencisi ergene uygulanan ölçek sonuçları değerlendirildiğinde; ergenlerin en çok "topluluk önünde konuşma, gerektiğinde hayır diyebilme, karşı cinse duygularını açıklama, insanlara övgülerde bulunma, kırıldığı durumları söyleme, iyi yaptığı bir işi başkalarına anlatma, ihtiyacı olduğunda birinden bir şey ödünç isteme, gerektiğinde insanı geliştirici sert tartışmalara girme" gibi durumlarda sorun yaşadıkları belirlenmiştir.

Bu problem durumları temel alınarak araştırmacılar tarafından hazırlanan yaratıcı drama programı ile ergenlerin bu problemlerle karşılaşp rol oynamaları, duygu ve düşüncelerini açıklamaları sağlanarak utangaçlıklarıyla baş etmeleri ve atılganlıklarını geliştirmeleri hedeflenmiştir. Yirmi oturum, on hafta olarak hazırlanan yaratıcı drama programının her oturumda ele alınan kazanımları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma süresince ele alınan kazanım akışı

1. Birisiyle tanışmak için atılgan davranır. Tanımadığı kişilerle konuşur. Kendini başkalarına tanıtır. Başkalarından bilgi ister. Yeni girdiği bir ortamda kendini ifade eder. Başkalarının gözünün içine bakarak konuşur.
2. Karşı cinse hislerini söyler. Gerektiğinde hayır der. Başkasından yardım ister. Duygularını başkalarına ifade eder.
3. Topluluk önünde konuşur. Başkalarının yanında hatalı davranmaktan korkmaz. Önemli bir iş yaptığından bunu başkalarına gösterebilir.
4. Beğenmediği bir konuda fikrini ifade eder. Sırayı bozan kişilere yaptığından yanlış olduğunu söyler. Yüksek sesle konuşan kişilere sessiz olmalarını söyler. Hakkında kötü konuşan kişilerle konu ile ilgili konuşur. Saygı duyulan bir kişinin yanlış söylediği bir şeyi düzeltir.
5. Kullanıldığını düşündüğü durumlar varsa söyler. Başkaları onu kırdığı zaman duygularını ifade eder. Topluluk önünde konuşur.
6. Duygularını ifade eder. Karşısındaki kişinin gözlerinin içine bakar. Satın aldığı bir şeyi geri verir. Onu rahatsız eden bir yakınına rahatsızlığını dile getirir.
7. Kullanıldığını düşündüğü durumlar varsa bunları söyler. İyi tanımadığı kişiler varken kendini rahat hisseder. Arkadaş toplantıları ve sosyal ortamlarda rahat davranır. Başkaları ile konuşurken yeni konular bulur. Yeni girdiği bir ortamda utangaçlığını yener. Sosyal açıdan kendini yeterli hisseder.
8. Birisinden bir şey ödünç ister. Birisine ödünç verdiği bir şeyi geri ister. Yetkili bir kişi ile rahatlıkla konuşur. Resmi telefon konuşmaları yapar. Başkalarından bir konu ile ilgili yardım ister. Kötü bir hizmetten şikayetçi olur. Bir işe yüz yüze başvurmayı tercih eder.

9. Kalabalıkta başkalarının bakışlarını üzerinde hissetmekten rahatsızlık duymaz. Hata yapabileceğini kabul eder. Fikrini rahatlıkla ifade eder. Duygularını açıkça söyler.
10. Bir tartışma sırasında kızdığı ve öfkelenildiği durumları kontrol eder. Yetkili bir kişi ile konuşurken uygun cümleler kullanır. Karşısındakinin gözlerinin içine bakar.
11. Bir durum karşısında ısrar edildiğinde hayır diyebilir. Karşı cinse duygularını açar. Kendisinden bir şey istenildiğinde nedenini öğrenir. İnsanı geliştiren sert tartışmalara girer. Gerektiğinde şikâyet eder.
12. Övüldüğü durumlarda ne söyleyeceğini bilir. Başkalarının beğendiği özelliklerini söyler. Yaptığı önemli ve değerli bir işi başkalarıyla paylaşır. Karşı cinsten birine ne söyleyeceğini bilir. Kalabalıkta herkesin bakışları üzerindeyken konuşur.
13. Tanımadığı kişilerle kendini güvende hisseder. Sosyal ortamlarda kendini rahat hisseder. Yeni girdiği ortamda utangaçlığını yener. Kalabalıkta herkesin bakışlarını üzerinde hissetmekten rahatsızlık duymaz.
14. Gerektiğinde sert tartışmalara katılır. Satın aldığı bir şeyi geri verir. Atılgan davranır. Karşı cinse duygularını açar. Başkaları ile konuşurken uygun konu bulur. Kırıldığını ifade eder.
15. Topluluk içinde rahat davranır. Topluluk önünde konuşur. Kalabalıkta başkalarının bakışları üzerindeyken kendini ifade eder. Sosyal açıdan kendini yeterli hisseder. Başkalarının gözünün içine bakarak konuşur. Başkalarının yanında hatalı davranmaktan korkmaz.
16. Kendisinden bir şey yapması istenildiğinde nedenini öğrenir. Karşı cinse önerilerde bulunur. Gerektiğinde hayır der. İnsanı geliştirici sert tartışmalara katılır.
17. Kırıldığında bunu ifade eder. İstemediği bir şey için ısrar edildiğinde hayır der. Duygularını ifade eder.
18. İncindiği durumları söyler. Karşı cinse duygularını açar. Başkalarından yardım ister. Ödünç verdiği şeyi geri ister. Topluluk karşısında konuşur.
19. Topluluk karşısında konuşur. Duygularını açıklar. Fikrini ifade eder.
20. Topluluk içinde rahat davranır. Kalabalıkta başkalarının bakışları üzerindeyken kendini ifade eder. Sosyal açıdan kendini yeterli hisseder. Başkalarının gözünün içine bakarak konuşur.

Hazırlanan eğitim programı ikisi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi alanında doktorasını yapmış 3 drama liderine gönderilmiş ve araştırmacıların programla ilgili görüşlerini belirtmeleri istenmiş, görüşler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılarak programa son şekli verilmiş ve program uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Yaratıcı drama eğitim programının amacına ulaşabilmesi için araştırmacılar tarafından Solhan Kültür Merkezi'nde bir drama atölyesi oluşturulmuştur. Hazırlanan atölye; toplar, fotoğraflar, resimler, kuklalar, kostümler ve resim boya gibi malzemelerle donatılmıştır. Yaratıcı drama programı haftada iki kez, 20 oturum olmak üzere toplam 10 hafta sürecek şekilde planlanmıştır. Oturumlar velilerin onayı ile ders saati dışında kalacak şekilde, cumartesi ve pazar günleri saat 12.00-14.00 arasında gerçekleştirilmiştir. Yaratıcı drama eğitim programı planlanırken UÖ ve RAE' den elde edilen veriler çalışmanın kazanımları olarak belirlenmiştir. Atölye çalışmalarının ilk uygulamalarında ısınma-hazırlık çalışmalarına yer verilerek ergenlerin kendilerine, diğer katılımcılara, yaratıcı drama liderine, çalışmanın yapıldığı mekâna ısınmaları ve güven geliştirmeleri amaçlanmıştır. Bu sayede ergenler bir sonraki çalışma için hazır hale getirilmiştir. Isınma-hazırlık çalışmalarından sonra rol oynama ve doğaçlama tekniklerinin kullanıldığı canlandırılmalara yer verilmiştir. Rol oynama ve doğaçlama çalışmaları ile ergenlerin yeni durumlara ulaşmaları amaçlanmıştır. Çalışmaların sonunda yapılan ve o günkü kazanımlarla ilgili dönüt alınan değerlendirme aşamasında ergenlere basit, anlaşılır ve açık uçlu sorular sorularak dönüt alınmıştır. Araştırmacılarından biri deney grubuna yaratıcı drama eğitiminde liderlik etmiştir, çalışmalar sırasında gerekli yerlerde rol oynama ve ısınma çalışmalarına katılmış, tüm katılımcıların rol almasını sağlamıştır.

Çalışmada 10 hafta süren programın etkililiğini ölçebilmek için deney ve kontrol grubuna eş zamanlı olarak UÖ ve RAE yaratıcı drama uygulamalarının öncesinde öntest ve yaratıcı drama uygulamalarının sonrasında da sontest olarak uygulanmıştır. Çalışma kapsamında deney grubunu oluşturan ergenlere utangaçlıklarıyla baş etmeleri ve atılganlık davranışlarını geliştirmelerine yönelik yaratıcı drama yöntemi odaklı bir eğitim verilirken kontrol grubundaki ergenlere herhangi bir eğitim verilmemiştir.

Verilerin Analizi

Çalışma kapsamında deney ve kontrol gruplarına “UÖ” ve “RAE” ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Ergenlerin ölçeklerini bireysel olarak kendilerinin doldurabilmesi için araştırmacılar ölçekle ilgili bilgileri ergenlere açıklamışlardır. Çalışma doğrultusunda kontrol ve deney grubu arasında yaratıcı drama eğitimi öncesinde ve sonrasında farklılıkları karşılaştırmak amacıyla “UÖ” ve “RAE” aracılığı ile elde edilen veriler SPSS 17.00 paket programı yardımıyla analiz edilmiştir. Deney ve kontrol gruplarının her birinin büyüklüğünün 16 olması nedeniyle verilerin analizinde non-parametrik istatistikler kullanılmıştır. Deney ve kontrol grubundaki ergenlerin “UÖ” ve “RAE” öntest puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı ilişkisiz ölçümler için Mann Whitney U testi, deney ve kontrol grubundaki ergenlerin “UÖ” ve “RAE” öntest-sontest puanları arasındaki farkın anlamlılığı ilişkili ölçümler için Wilcoxon İşaretli Sıralar testi, deney ve kontrol grubundaki ergenlerin “UÖ” ve “RAE” sontest puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı ise ilişkisiz ölçümler için Mann Whitney U testi ile sınıanmıştır (Büyüköztürk, 2018). Karşılaştırmalarda 0.05 düzeyinde anlamlılık aranmıştır.

Bulgular

Liseye devam eden ergenlerin utangaçlık ve atılganlık davranışlarına yaratıcı drama yöntemi odaklı eğitimin etkisini incelenmek amacıyla yapılan araştırmada deney ve kontrol gruplarının Utangaçlık Ölçeği ve Rathus Atılganlık Envanteri bulgularına ait tablolar aşağıda verilmiştir.

Denence 1: Deney ve kontrol grubu ergenlerin utangaçlık öntest puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma yoktur.

Çalışma gruplarını oluşturan deney ve kontrol gruplarının utangaçlık öntest puanları açısından farklılaşıp farklılaşmadıklarını test etmek amacıyla, her iki grubun deneme öncesi Utangaçlık Ölçeği puanları Mann Witney U testi ile karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmaya ilişkin değerler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubunu Oluşturan Ergenlerin Utangaçlık Öntest Puanlarına Göre Mann Witney U Testi Sonuçları

Grup	n	x	S	Sıra Ortalaması	SıraToplamı	U	p
Deney	16	59.00	12.88	16.09	257.50		0.81
						121.50	
Kontrol	16	58.50	8.60	16.91	270.50		
							p>0.05

Tablo 2’ye göre deney ve kontrol gruplarının utangaçlık öntest puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (U=121.50, p>.05). Sıra ortalamaları ve sıra toplamları

dikkate alındığında hesaplanan bu değerler yaratıcı drama eğitimine katılan ve katılmayan ergenlerin utangaçlık öntest puanlarının benzer olduğuna işaret etmektedir. Bu sonuçlara göre denence 1 desteklenmektedir. Böylece, eğitime başlarken deney ve kontrol grubunun utangaçlık davranışı bakımından benzer özelliklere sahip olduğu söylenebilir.

Denence 2: Deney ve kontrol grubu ergenlerin atılgnlık öntest puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma yoktur.

Çalışma gruplarını oluşturan deney ve kontrol gruplarının atılgnlık öntest puanları açısından farklılaşp farklılaşmadıklarını test etmek amacıyla, her iki grubun deney öncesi Rathus Atılgnlık Envanteri puanları Mann Witney U testi ile karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmaya ilişkin değerler Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Deney ve Kontrol Grubunu Oluşturan Ergenlerin Atılgnlık Öntest Puanlarına Göre Mann Witney U Testi Sonuçları

Grup	n	x	S	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	16	-20.06	8.18	16.19	259.00	123.50	0.85
Kontrol	16	-19.44	4.60	16.81	269.00		
							p>0.05

Tablo 3'e göre deney ve kontrol gruplarının atılgnlık öntest puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (U=123.50, p>.05). Sıra ortalamaları ve sıra toplamları dikkate alındığında hesaplanan bu değerler yaratıcı drama eğitimine katılan ve katılmayan ergenlerin atılgnlık öntest puanlarının benzer olduğuna işaret etmektedir. Bu sonuçlara göre denence 2 desteklenmektedir. Böylece, eğitime başlarken deney ve kontrol grubunun atılgnlık davranışı bakımından benzer özelliklere sahip olduğu söylenebilir.

Denence 3: Deney grubu ergenlerin utangaçlık sontest puan ortalamaları, kontrol grubu ergenlerin utangaçlık sontest puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Çalışma gruplarını oluşturan deney ve kontrol gruplarının utangaçlık sontest puanları açısından farklılaşp farklılaşmadıklarını test etmek amacıyla, her iki grubun deneme sonrası utangaçlık puanları Mann Witney U testi ile karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmaya ilişkin değerler Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Deney ve Kontrol Grubunu Oluşturan Ergenlerin Utangaçlık Sontest Puanlarına Göre Mann Witney U Testi Sonuçları

Grup	n	x	S	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	16	33.50	11.64	9.03	144.50	8.50	0.00
Kontrol	16	61.13	8.99	23.97	383.50		
							p<0.001

Tablo 4 incelendiğinde, deney ve kontrol gruplarının utangaçlık sontest puanları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır (U=8.50, p<0.001). Sıra ortalamaları ve sıra toplamları dikkate alındığında yaratıcı drama eğitimine katılan deney grubu ergenlerin utangaçlık sontest puan

ortalamalarının yaratıcı drama eğitimine katılmayan kontrol grubu ergenlerin utangaçlık sontest puan ortalamalarından daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuç denence 3'ü desteklemektedir. Bu durum, yaratıcı drama eğitim programının ergenlerin utangaçlıkla baş etmelerinde etkili olabileceği hipotezini doğrulamaktadır.

Denence 4: Deney grubu ergenlerin atılganlık sontest puan ortalamaları, kontrol grubu ergenlerin atılganlık sontest puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Çalışma gruplarını oluşturan deney ve kontrol gruplarının Atılganlık sontest puanları açısından farklılaşp farklılaşmadıklarını test etmek amacıyla, her iki grubun deney sonrası Atılganlık puanları Mann Witney U testi ile karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmaya ilişkin değerler Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Deney ve Kontrol Grubunu Oluşturan Ergenlerin Atılganlık Sontest Puanlarına Göre Mann Witney U Testi Sonuçları

Grup	n	x	S	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deneye	16	42.69	19.37	24.50	392.00	0.00	0.000
Kontrol	16	-17.19	6.30	8.50	106.00		
							p<0.001

Tablo 5 incelendiğinde, deney ve kontrol gruplarının atılganlık sontest puanları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır (U=0.00, p<0.001). Sıra ortalamaları ve sıra toplamları dikkate alındığında yaratıcı drama eğitimine katılan deney grubu ergenlerin atılganlık sontest puan ortalamalarının yaratıcı drama eğitimine katılmayan kontrol grubu ergenlerin atılganlık sontest puan ortalamalarından daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuç denence 4'ü desteklemektedir. Yani drama eğitim programına katılan ergenlerin atılgan davranışlarının gelişiminde uygulama öncesine kıyasla gözlenen değişme, kontrol grubundaki ergenlerin atılganlık davranışı gelişimlerinden ileridir. Bu durum, yaratıcı drama eğitim programının çocukların atılganlık davranışının gelişimi üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Denence 5: Yaratıcı drama eğitim programına katılan deney grubu ergenlerinin utangaçlık sontest puan ortalamaları öntest puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Deney grubu ergenlerinin Utangaçlık öntest-sontest puanları açısından farklılaşp farklılaşmadıklarını test etmek amacıyla, deney grubunun deneme öncesi ve sonrası Utangaçlık puanları Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmaya ilişkin değerler Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Deney Grubunu Oluşturan Ergenlerin Utangaçlık Öntest- Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Sontest-Öntest	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
Negatif Sıra	16	8.50	136.00	-3.517	0.000
Pozitif Sıra	0	0.00	0.00		
Eşit	0				
					p<0.001

Tablo 6’da görüldüğü üzere deney grubu ergenlerinin utangaçlık öntest-sontest puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($Z=-3.517$, $p<0.001$). Fark puanlarının sıra ortalaması ve toplamları dikkate alındığında, yaratıcı drama eğitiminin deney grubu ergenlerinin utangaçlık davranışları üzerinde olumlu yönde önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir. Elde edilen bu bulgu denence 5’i desteklemektedir.

Denence 6: Yaratıcı drama eğitim programına katılan deney grubu ergenlerinin atılganlık sontest puan ortalamaları öntest puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Deney grubu ergenlerinin Atılganlık öntest-sontest puanları açısından farklılaşmış farklılaşmadıklarını test etmek amacıyla, deney grubunun deneme öncesi ve sonrası Atılganlık puanları Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmaya ilişkin değerler Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Deney Grubunu Oluşturan Ergenlerin Atılganlık Öntest-Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Sontest-Öntest	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
Negatif Sıra	0	0.00	0.00		
Pozitif Sıra	16	8.50	136.00	3.517	0.000
Eşit	0				
					$p<0.001$

Tablo 7’de de görüldüğü üzere deney grubu ergenlerinin atılganlık öntest-sontest puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($Z=3.517$, $p<0.001$). Fark puanlarının sıra ortalaması ve toplamları dikkate alındığında, yaratıcı drama eğitiminin deney grubu ergenlerinin atılganlık davranışları üzerinde önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir. Elde edilen bu bulgu denence 6’ı desteklemektedir.

Denence 7: Kontrol grubu ergenlerinin utangaçlık öntest puan ortalamaları ile sontest puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma yoktur.

Kontrol grubu ergenlerinin utangaçlık öntest-sontest puanları açısından farklılaşmış farklılaşmadıklarını test etmek amacıyla, deney grubunun deneme öncesi ve sonrası utangaçlık puanları Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmaya ilişkin değerler Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Kontrol Grubunu Oluşturan Ergenlerin Utangaçlık Öntest- Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Sontest-Öntest	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
Negatif Sıra	4	7.88	31.50		
Pozitif Sıra	11	8.05	88.50	-1.623	0.105
Eşit	1				
					$p>0.05$

Tablo 8’de yer verildiği gibi kontrol grubu ergenlerinin utangaçlık öntest-sontest puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($Z=-1.623$, $p>0.05$). Fark puanlarının

sıra ortalaması ve toplamları dikkate alındığında, herhangi bir müdahale yapılmayan kontrol grubu ergenlerinin utangaçlık davranışlarında bir değişim olmadığı görülmüştür. Elde edilen bu sonuç denence 7'yi desteklemektedir.

Denence 8: Kontrol grubu ergenlerinin atılganlık öntest puan ortalamaları ile sontest puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma yoktur.

Kontrol grubu ergenlerinin atılganlık öntest-sontest puanları açısından farklılaşım farklılaşmadıklarını test etmek amacıyla, deney grubunun deneme öncesi ve sonrası atılganlık puanları Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmaya ilişkin değerler tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Kontrol Grubunu Oluşturan Ergenlerin Atılganlık Öntest- Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Sontest-Öntest	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
Negatif Sıra	4	6.00	24.00		
Pozitif Sıra	11	8.73	96.00	-2.055	0.066
Eşit	1				
					p>0.05

Tablo 9'da yer verildiği gibi kontrol grubu ergenlerinin atılganlık öntest-sontest puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($Z=-2.055$, $p>0.05$). Fark puanlarının sıra ortalaması ve toplamları dikkate alındığında, herhangi bir müdahale yapılmayan kontrol grubu ergenlerinin atılganlık davranışlarında bir gelişme olmadığı görülmüştür. Elde edilen bu sonuç denence 8'i desteklemektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada liseye devam eden ergenlerin utangaçlıklarıyla baş etmeleri ve atılganlık davranışlarını geliştirmelerine yönelik hazırlanan yaratıcı drama eğitim programının, ergenlerin utangaçlık ve atılganlık davranışına etkisi test edilmiştir. Denencelerin sınanması sonucunda, araştırmacılar tarafından hazırlanan programın ergenlerin utangaçlıkla baş etme ve atılganlık geliştirme davranışları üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Diğer bir ifade ile deney grubunda olan ve yaratıcı drama eğitimi alan ergenler; topluluk önünde konuşma, gerektiğinde hayır diyebilme, karşı cinse duygularını açıklama, insanlara övgülerde bulunma, kırıldığı durumları söyleme, iyi yaptığı bir işi başkalarına anlatma, ihtiyacı olduğunda birinden bir şey ödünç isteme vb. (tüm kazanımlar için Tablo 1'e bakınız) kazanımlar doğrultusunda, farklı rollere girmeleri, grup etkinlikleri ve doğaçlamalara katılmaları, bununla birlikte çalışmaların sonunda yapılan değerlendirme çalışmaları sayesinde utangaçlıkla baş etme ve atılgan davranışlarını geliştirmede yeterlilik kazanmışlardır.

Alan yazın incelendiğinde bu konuda yapılan farklı çalışma sonuçlarının olduğu dikkat çekmektedir. Durmuş (2006) yaptığı çalışmada, yaratıcı drama ile bütünleştirilmiş grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin utangaçlık düzeylerine etkisini incelediğinde, deney grubunda yer alan öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilere kıyasla utangaçlık düzeylerinin anlamlı düzeyde azaldığı ve bu azalmanın olumlu etkisinin uzun süreli olduğunu ortaya koymuştur. Kozanoğlu (2006), çalışmasında 15 ergene utangaçlıkla başa çıkma eğitimi vermiştir. Çalışmanın sonunda grup

yaşantısı yoluyla uygulanan utangaçlıkla baş etme sosyal beceri programının deney grubu lehinde bir farklılık oluşturduğu bulunmuştur. Kutlu (2009), çalışmasında bir grup hemşire öğrenciye atılganlık eğitimi vermiştir. Çalışmanın sonunda öğrencilere verilen atılganlık eğitiminin, öğrencilerin atılgan davranış göstermesinde etkili olduğu gözlenmiştir. Gündoğdu (2012), Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü'nde okuyan 12'si deney grubu olan öğrenciye yaratıcı drama temelli atılganlık programını 10 hafta boyunca uygulamış ve bu programın atılganlık becerisine etkilerini incelemiştir. Yaratıcı drama temelli atılganlık programının sonunda, deney grubunun atılganlık puanlarının ön testten son teste doğru yükseldiği ve kontrol grubunun atılganlık puanlarına göre anlamlı düzeyde arttığı bulunmuştur. Şimşek ve Tel (2017), Sosyal Hizmetler Kurumu'ndan yardım alan ergenlerin öfke kontrolü, atılganlık becerileri ve benlik saygısı üzerine yapılandırılmış bir eğitimin etkililiğini belirlemek amacı ile ergenlere eğitim vermiştir. Çalışmada yurtda kalan ergenlerin öfke puanlarında eğitim sonrasında önemli bir değişiklik olmadığı, atılganlık ve benlik saygısı puanlarının eğitim sonrasında yükseldiği belirlenmiştir. Ailesinin yanında kalan ergenlerin ise eğitim sonrasında atılganlık ve benlik saygısı puanlarının arttığı, öfke puanlarının azaldığı saptanmıştır. Oğuz ve Altun (2013), çalışmalarında yaratıcı drama uygulamalarına katılan öğretmen adaylarının yaratıcı dramaya yönelik tutumları ile utangaçlık düzeylerindeki değişimi incelemiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre öğretmen adaylarının utangaçlıklarının azalmasına ve kendilerini daha iyi ifade etmelerine yaratıcı drama uygulamalarının katkı sağladığı görülmüştür. Tüm bu çalışma sonuçları, bu araştırmanın bulguları ile örtüşmekte ve elde edilen sonuçları desteklemektedir.

Yaratıcı drama eğitim programlarının katkı sağlayabilmesi için okul öncesi dönemde başlayan ve ilköğretim-ortaöğretim yıllarında devam eden uzun soluklu yaratıcı drama odaklı eğitim programlarına öğrencilerin katılımı sağlanmalı. Ayrıca branş ve sınıf öğretmenlerinin drama alanında bilgi ve yeterlilik sahibi olmalarının eğitim süreci içinde dramayı bir yöntem olarak kullanabilmelerine olanak sağlayacağı düşünülmektedir. Okul öncesi öğretmenliği, sınıf öğretmenliği lisans programlarında drama dersleri zorunlu ders olarak yer almaktadır. Fakat drama dersinin yer almadığı öğretmenlikle ilgili diğer lisans programlarında da yaratıcı drama ve eğitimde drama ile ilgili derslere yer verilebilir.

Bu çalışma kapsamında, yaratıcı drama uygulamalarının öğrencilerin utangaçlıkla baş etme ve atılganlık geliştirmelerini olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle okullarda uygulanan rehberlik çalışmaları kapsamında, öğrencilerin utangaçlık ve çekingenlik davranışları saptanarak ihtiyacı olan öğrencilere bu çalışma doğrultusunda geliştirilen programa benzer yaratıcı drama eğitim programları uygulanabilir.

Bu araştırma, toplam otuz iki öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunun daha fazla sayıda öğrenciden oluşması, araştırmanın genellenebilirliğini arttıracaktır. Bu sebeple benzer bir çalışma yapmak isteyen araştırmacıların daha fazla sayıda denek ile çalışmayı gerçekleştirmesi önerilmektedir. Bundan sonra yapılacak çalışmalar için, Bingöl ili dışındaki çalışma grupları üzerinde bu çalışma kapsamında geliştirilen eğitim programının geçerliliğinin sınanması önerilmektedir.

Kaynakça

- Adıgüzel, Ö. (2010). *Eğitimde yaratıcı drama*. Ankara: Naturel Yayınevi.
- Adıgüzel, Ö. (2017). *Eğitimde yaratıcı drama*. Ankara: PegemA Yayınları.
- Akfırat, Ö.F. (2004). *Yaratıcı dramanın işitme engellilerin sosyal becerilerinin gelişimine etkisi*. Yayınlanmış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Albayrak, B. & Kutlu, Y. (2009). Ergenlerde öfke ifade tarzı ve ilişkili faktörler. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2, 57-69.
- Alberti, R. & Emmons, M. (2002). *Kendinize yatırım yapın: atılganlık* (çev: S. Katlan). Ankara: HYB Yayıncılık.
- Bıçer, E. (2009). *Parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin atılganlık ve sosyal yetkinlik beklenti düzeylerinin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Boztaş, M.H. & Sungur, M.Z. (2001). Kaçınan kişilik bozukluğu. *Psikiyatri Dünyası*, 5 (3), 71-79.
- Büyüköztürk, Ş. (2016). *Deneyisel desenler* (5. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (24. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Çivitçi, N. (2010). Social comparison and shyness in adolescents. *Eurasian Journal of Educational Research*, 38, 90-107.
- De La Cruz, R.E. (1995). *The effects of creative drama on the social and oral language skills of children with learning disabilities*. Yayınlanmamış doktora tezi, Illinois State University, Bloomington.
- Durmuş, E. (2006). *Yaratıcı drama ile bütünleştirilmiş grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin utangaçlık düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Enç, M. (1980). *Ruhbilim terimleri sözlüğü* (2. basım). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayları.
- Erbay, F. & Yıldırım Doğru, S.S. (2010). The effectiveness of creative drama education on the teaching of social communication skills in main streamed students. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2, 4475-4479.
- Freeman, G.D., Sullivan, K. & Fulton, C.R. (2003). Effects of creative drama on self-concept, social skills, and problem behavior. *Journal of Educational Research*. 96 (3), 131-138.
- Güler, R. (2011). *Hemşirelik öğrencilerinin benlik saygısı ve atılganlık düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.
- Gündoğdu, R. (2012). Yaratıcı drama temelli atılganlık programının psikolojik danışman adaylarının atılganlık becerisine etkisi. *Kuram ve Eğitim Bilimleri*, 12 (2), 1-18.
- Güneş, F., Arslan, C. & Elişük, A. (2014). Atılganlık eğitiminin üniversite öğrencilerinin kişiler arası problem çözüme, algılanan sosyal destek ve atılganlık düzeyleri üzerine etkisi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (1), 456-474.
- Güngör, A. (2001). Utangaçlık ölçeğinin geliştirilmesi geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (15), 17-22.
- Jackson, T. & Bynum, N.A. (1997). Teaching tool for culturally diverse children with behavioral disorders. *Journal of Instruction Psychology*, 23, 6-18.
- Johannsen, K.C.P. (2004). *Social issue drama and its impact on the social consciousness of preadolescent school children*. Yayınlanmamış doktora tezi, University of St. Thomas, St. Paul-Minnesota.
- Kelly, L. (1982). A rose by any another name is still a rose: A comparative analysis of reticence, communication apprehension, unwillingness to communicate and Shyness. *Human Communication Research*, 8, 99-113.
- Kocayörük, E. (2000). *Çeşitli değişkenlere göre okul danışmanlarının mesleki doyum düzeylerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kozanoğlu, T. (2006). *Utangaçlıkla baş edebilme sosyal beceri eğitim programının ergenlerin utangaçlık dü-*

zeylerine etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

- Kukulu, K., Bulduloglu, K., Kulakac, Ö. & Koksall, C.D. (2006). The effects of locus of control, communication skills and social support on assertiveness in female nursing students. *Social Behavior and Personality: An international journal*, 34, 27-40.
- Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kutlu, Y. (2009). Bir grup öğrenci hemşirede atılganlık eğitiminin etkinliği. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2 (3), 3-11.
- Küçükkaragöz, H., Canbulat, T. & Akay, Y. (2013). Öğretmen adaylarında atılganlık düzeyi ve iletişim becerileri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (22), 123-133.
- McCaslin, N. (2006). *Creative drama in the classroom and beyond*. USA: Pearson Education.
- Okvuran, A. (2000). *Yaratıcı dramaya yönelik tutumlar*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Oğuz, A. & Altun, E. (2013). Yaratıcı drama uygulamalarının öğretmen adaylarının yaratıcı dramaya yönelik tutumlarına ve utangaçlık düzeylerine etkisi. *International Journal of Social Science*, 6 (6), 37-52.
- Palut, B. (2003). Sosyal gelişim ve arkadaşlık ilişkileri. İçinde M. Sevinç (Ed.), *Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar* (s. 311-318). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- San, İ. (1991). *Eğitim ve öğretimde yaşayarak öğrenme ve estetik bir süreç olarak yaratıcı drama*. Ankara: Naturel Yayınları.
- Şimşek, N. & Tel, H. (2017). The effect of structured education on the level of anger management, assertiveness and self-esteem of adolescents getting help from. *Social Services Agency*, 6 (1): 22-29.
- Uysal, F.N. (1996). *Anaokuluna giden 5-6 yaş grubu çocuklarda yaratıcı drama çalışmalarının sosyal gelişim alanına olan etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Üstündağ, T. (1994). Günümüz eğitiminde dramanın yeri. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, 37, 7-10.
- Üstündağ, T. (1998). Yaratıcı drama eğitim programının öğeleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 107, 30-37.
- Voltan, N. (1980). Rathus atılganlık envanteri geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Psikoloji Dergisi*, 10 (1), 23-25.
- Yassa, N.A. (1997). *A study of the effect of drama education on social interaction in high school students*. Yayınlanmamış doktora tezi, Lake Head University, Ontario.
- Yavuzer, H. (2002). *Çocuk psikolojisi* (22. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

EK I: Ders Planı Örneği

Konu: Övgü Atölyesi

Mekan: Bingöl Solhan Kültür ve Sanat Merkezi

Katılımcılar: Liseye devam eden öğrenciler (12 Kız - 4 Erkek Toplam 16 Ergen)

Süre: 120 Dakika

Araç-Gereç:

Yöntem/Teknik: Yaratıcı Drama (rol oynama, doğaçlama)

Kazanımlar:

- Övüldüğü durumlarda ne söyleyeceğini bilir.
- Başkalarının sahip olduğu, beğendiği özelliklerini söyler.
- Başkalarına duygularını ifade eder.
- Karşısındaki kişinin gözlerinin içine bakar.
- Yaptığı önemli ve değerli bir işi başkalarıyla paylaşır.
- Karşı cinsten birine ne söyleyeceğini bilir.
- Kalabalıkta herkesin bakışları üzerindeyken konuşur.

SÜREÇ:

A. Hazırlık / Isınma:

1. Etkinlik: Katılımcılar liderin yönergeleri ile müzik eşliğinde sınıf içinde yürür, herkes birbiriyle göz teması kurarak yan yana geçer. Bir süre sonra lider yönerge verir, “yolda yürümeye devam edin ve biriyle göz göze geldiğinizde; onun o günkü halini, görünüşünü beğendiğinizi ona belli edin, beğenildiğiniz için de teşekkür edin ve başka kişilerle aynı şekilde selamlaşmak için yürümeye devam edin” der.

2. Etkinlik: Bir kişi ebe olur. Geri kalan herkes kaçan pozisyonundadır. Ebe, kaçanların peşinden koşup onlara dokunur ve dokunduğu kişiler donar. Geri kalan kişiler de ebeden kaçarken donanların gözlerinin içine bakıp onlarda beğendikleri bir özellik söyleyip o kişiyi canlandırırlar ve tekrar oyuna dâhil ederler. Ebe herkesi durdurmaya çalışır. Kaçanlar da donanlara iltifat edip canlandırmaya çalışır.

3. Etkinlik: Katılımcılar iki kişi olacakları şekilde eş olurlar, müzik eşliğinde eşler sırayla birbirlerine eşlerinin en beğendikleri özelliklerini gözlerinin içine bakarak söylerler. Müzik bitene kadar farklı kişilerle eş olup çalışmayı devam ettirirler.

Ara Değerlendirme: Lider katılımcılara şu soruyu sorar: “Şu ana kadar duyduğunuz ve söylediğiniz cümleleri daha önce duymuş ya da kullanmış mıydınız?”

B. Canlandırma

4.Etkinlik: Katılımcılar iki kişi olacak şekilde birbirleriyle eş olurlar; kendisinin en son yaptığı önemli-değerli bir işi (bir araştırma, ödev, yemek vs.) birbirlerine sırayla anlatırlar.

5.Etkinlik: Katılımcılar istediği bir kişi ile eş olur, eşlerden biri A diğeri B olur. Lider A'lara bir cümle verir ve B'lerle konuşma başlatırlar. Konuşma bitince B'lere farklı bir cümle verilir bu sefer B'ler konuşmayı başlatır. Konuşmanın ilerleyen kısımlarında lider tüm grupların konuşmasını durdurup seçtiği bir kişinin konuşmasını kaldığı yerden devam ettirmesini ister, sırayla farklı kişilere söz hakkı verilir ve her grup tek tek dinlenir. Konuşma bitince katılımcılar istedikleri başka bir kişi ile eş olurlar ve katılımcılara verilecek olan tüm cümleler bitene kadar çalışma sürdürülür.

Katılımcılara verilecek cümleler (gördüğüm en güzel çalışma, teklifini çok beğendim hayır demek mümkün değil, çok güzelsin-yakışıklısın seni tanımak isterim, bu girişken tavrın çok hoşuma gidiyor, tam olması gerektiği şekilde davrandın, karşı cinsten birine ne söyleyeceğini çok iyi biliyorsun, bu işi anca sen yaparsın, çok güzel giyinmişsin, seni her zaman görmek isterim).

6.Etkinlik: Katılımcılar dört kişi olacakları şekilde gruplar oluştururlar. Lider katılımcılara “sonucu nasıl bitmiş olduğu önemli değil; önem vererek yaptığınız bir işi düşünün, bu işin karşılığında nasıl tepkiler almıştınız ve sizi nasıl etkiledi. Grupça konuşun ve bir karara varıp bize canlandırın” der. Her grup canlandırmasını yapar.

C- Değerlendirme

6.Etkinlik: Lider katılımcılarla çemberde buluşur. Sırasıyla ortaya bir kişi geçer ve çemberdeki katılımcılar arkadaşlarına övgülerde bulunur, arkadaşlarının en sevdikleri özelliklerini söylerler. Ortadaki kişi de teşekkür eder. Sırayla devam eder.

6.Etkinlik: Katılımcılar çemberde yere otururlar, en beğendikleri yetenek-özellikleriyle ilgili bir yarışmaya katılacakları bir alan belirler, herkes sırayla alanını söyler. Lider katılımcıların bu alanda ödül kazandıklarını ve uçakla ülkelerine döndüklerinde kalabalık önünde bir cümlelik kısa bir konuşma yapacaklarını söyler. Tek tek herkes cümlesini söyler.

7.Etkinlik: Çemberde oturulur ve lider bugün neler yaptık diye sorar. Söz hakkı almak isteyenler konuşur.

Konuşma bitince lider sırayla herkes konuşacak şekilde sorular sorar.

- Birini övmek ve benim övülmem ile ilgili önceden.....düşünürken şimdi ise..... düşünüyorum.
- Çekindiğim durumlardır.
- Övüldüğüm durumlarda cümlelerini kullanırım.
- Karşıdakinin gözünün içine bakarak duygularımı açıkça ifade etmek hissettirdi.
- Yaptığım bir işi başkalarıyla paylaşmakhissettirdi.